

Basketbal

Charakteristika, historie, pravidla

Stručná charakteristika

Basketbal, je kolektivní míčový kontaktní sport, ve kterém se dvě družstva o pěti hráčích na hřišti snaží získat co nejvíce bodů vhazováním míče do obroučky basketbalového koše a zabránit protihráčům, aby body získali. Vítězem utkání je to družstvo, které docílí většího počtu bodů na konci hrací doby. Jedná se o sportovní odvětví, které je náročné nejenom po stránce fyzické a psychické, ale i mentální. Rozmanitost činností, kombinací a systémů klade vysoké nároky na teoretické vědomosti hráčů s důrazem na rychlost reakce a volbou optimálního a nejjednoduššího řešení situace.

Historie basketbalu

První zmínky o hře podobné basketbalu podle archeologických nálezů máme z období Májů a Aztéků. Sedm století před naším letopočtem byla tato hra (Mayové ji nazývali pok-ta-pok, Aztékové tlachtli) součástí náboženských obřadů. Byla provozována na hřišti 166 x 28 metrů. Basketbalu se blížila skutečností, že cílem hráčů bylo prohodit míč kamenným kruhem umístěným asi deset metrů nad zemí.

Za počátek vzniku současné podoby basketbalu je považován rok 1891, kdy v USA, státě Massachusetts, spriengfieldské univerzitě, Dr. James Naismith upravil tuto hru pro potřeby studentů.

Jeho cílem bylo vytvořit hru s intenzivní sportovní činností během zimní výuky v tělocvičně.

Výsledkem byla hra, která podněcovala smysl pro spolupráci, byla snadno naučitelná a bez možnosti tvrdších zákroků. Naismith určil, že se při hře nesmí běhat s míčem v rukách a poměrně lehký míč bude vhazován do koše horizontálně položeného ve výšce 10 stop. Koše byly se dnem a spolužáci vyndávali míče z košů. První utkání skončilo výsledkem 1:0 a první koš zaznamenal William Chase.

Z původních třinácti pravidel uveřejněných v lednu 1892 ve školním časopise Triangl se do dnešní doby zachovala pravidla o krocích a úderu pěstí do míče.

Basketbal hrálo nejdříve devět hráčů, teprve v roce 1897 byl stanoven definitivní počet pěti hráčů.

Z USA se basketbal rozšířil do Kanady, Jižní Ameriky, na Filipíny a do některých zemí Asie, do Evropy pronikl až po 1. světové válce.

V Čechách se první basketbal hrál už v roce 1897 na gymnáziu ve Vysokém Mýtě zásluhou učitele Karáska na koších bez desek. První pravidla vytvořil v roce 1898 profesor Josef Klenka. Hra se neujala a k rozšíření došlo až po roce 1918 hlavně zásluhou stoupající obliby mezi studenty. Pronikla do Sokola, velkou roli sehrála YMCA. První pravidelné soutěže se hrály v Praze od roku 1928. První záznamy o organizovaném basketbalu v Československu jsou z konce dvacátých let. Premiérového mistrovství republiky se zúčastnily v sezoně 1929/30 čtyři pražské týmy mužů a zvítězila YMCA před VS.

Na podnět F. M. Marka, ředitele pražské YMCA, byla v roce 1932 založena Mezinárodní basketbalová federace FIBA. Od roku 1935 se hrálo mistrovství ČSR a v témže roce obsadila ČSR na 1. mistrovství Evropy v Ženevě 3. místo.

V době II. světové války bylo možno hrát jen domácí utkání. Po roce 1945 nastal velký rozvoj basketbalu,

V roce 1946 byl založen samostatný Československý basketbalový svaz, jehož předsedou se stal F. M. Marek. V témže roce jsme získali zatím jediný titul mistrů Evropy mužů v Ženevě. Muži i ženy byli poměrně úspěšní na ME, MS a OH. Historicky největší úspěch z OH je 5. místo v 1960 v Římě u mužů a stejné umístění žen v Athénách 2004. Z úspěchů poslední doby je zejména nutno jmenovat stříbro z MS žen 2010, zlato žen z ME 2005, stříbro žen z ME 2003 a velkým úspěchem mužů je 7. místo na ME 2015 a postup do olympijské kvalifikace o účast v Riu.

V roce 1904 byl basketbal zařazen jako ukázka ve formě turnaje pěti oddílových družstev do programu olympijských her v Saint Luis (USA).

Jak již bylo uvedeno v roce 1932 byla v Ženevě ustavena mezinárodní amatérská federace basketbalu – FIBA. Po jejím uznání (1935) Mezinárodním olympijským výborem byl mužský basketbal zařazen do oficiálního programu Olympijských her (OH) 1936 v Berlíně. Ženský basketbal byl na OH zařazen až v roce 1976 v Montrealu.

Od roku 1992 (Barcelona) se OH účastní i nejlepší hráči americké profesionální ligy (NBA).

Od roku 1935 se pořádá u mužů mistrovství Evropy (ME), od roku 1950 pak mistrovství světa mužů od roku 1953 MS žen.

Na klubové úrovni je organizováno mnoho soutěží a to jak pod hlavičkou FiBA, tak i na regionální úrovni. Od roku 1958 (u žen 1959) se pořádá Pohár evropských mistrů, později Euroliga, další najdete na odkaze <http://www.fibaeurope.com/default.asp>.

Turnaje basketbalu jsou také pravidelnou součástí soutěží vysokoškolského studentstva, univerziády se pořádají od roku 1933.

Organizace zaštiťující basketbal

- ▶ Mezinárodní basketbalová federace FIBA je rozdělena do jednotlivých podsekcí kopírujících kontinenty (např. FIBA Europe, atd.)
- ▶ Mimo dělení jsou ve Spojených státech jednak nejprestižnější samostatné profesionální korporace NBA (muži) WNBA (ženy) – kde jsou nejlepší profesionální hráči a hráčky, obě soutěže mají odlišnou strukturu a rovněž částečně rozdílná pravidla.
- ▶ Rovněž ve Spojených státech působí v rámci universitního sportu nejkvalitnější vysokoškolské týmy pod hlavičkou NCAA. Zde působí hráči a hráčky z celého světa a připravují se zejména na přestup do profesionálních soutěží. Nejvyšším cílem je uplatnění v NBA a WNBA. Systémy soutěží týmů NCAA jsou velmi složité a v pavouku je velké množství týmů. Vrcholem v mužské soutěži NCAA je Final Four čtyř nejlepších týmů, které se koná vždy v dubnu za obrovského zájmu diváků, kdy se hraje v halách za účasti až 80.000 diváků. Rovněž tyto soutěže mají částečně odlišná pravidla.
- ▶ V České republice je basketbal řízen Českou basketbalovou federací ČBF.

Nejvyšší česká soutěž je Kooperativa NBL (Národní basketbalová liga) mužů, a Ženská basketbalová Bonver ŽBL liga. Následují I.liga mužů a žen, dále 2. liga, atd. dále pak Český pohár.

Velmi široká je struktura mládežnických kategorií, počínaje tzv. přípravkami přes kategorie U11, U12, U13, U14, U15, U17, U19 a to jak u chlapců i dívek. Soutěže jsou řízeny jednak regionálně a na nejvyšší úrovni celostátně. Nejvyššími soutěžemi jsou Extraligy chlapců i dívek U19.

V současnosti je mezi muži nejúspěšnějším týmem ČEZ Basketball Nymburk. Mezi ženami je historicky nejúspěšnějším klubem BK „Žabiny“ Brno (pod různými názvy), který od roku 1996 10 x zvítězil v ŽBL, v té době byly Žabiny pravidelnými účastnicemi Euroligy, kterou sezóně 2005/2006 vyhrály. V současnosti v ženské nejvyšší soutěži kraluje USK Praha a v sezóně 2014/2015 rovněž vyhrály Euroligu .

Pravidla

Basketbal patří mezi nejrozšířenější sportovní hry na světě

jeho pravidla se řadí mezi nejsložitější a nejrozsáhlejší

a jsou nejčastěji se měnící, což souvisí s jeho vývojem a se snahou zatraktivnit jej pro širokou veřejnost.

Charakteristika pravidel basketbalu by se dala shrnout v deseti bodech:

- ***hra***
- ***rozměry a zařízení (hřiště, čáry, koše, míč atd.)***
- ***rozhodčí a jejich povinnosti (dva rozhodčí, asistenti rozhodčích)***
- ***hráči, náhradníci (družstva, trenér, kapitán, dresy)***
- ***měření času (hrací čas, pravidlo 24 sekund, pravidlo 14 sekund, oddechový čas atd.)***
- ***pravidla hry (začátek zápasu, rozskok, střídání, konec období hry atd.)***
- ***přestupky (dribling, kroky, hráč v zázemí, míč v zázemí, pravidlo 3 sekund)***
- ***osobní chyby (blokování, nesportovní chyba, diskvalifikující chyba)***
- ***technické chyby (hráče, trenérů)***
- ***všeobecná ustanovení (pět chyb hráče, chyby družstva, TH)***

1. Hráči

- hráč je člen týmu na hřišti, náhradník je člen týmu na lavičce
- hráči nesmí mít při hře : předměty, které mohou způsobit zranění např. řetízky, náušnici, ostré spony ve vlasech, prsteny, dlouhé nehty.
- hráč může mít : bandáže, ortézy (měkké bez ostrých hran), chránič nosu, brýle, čelenky (nesmí být z hrubého, abrazivního materiálu)
- 5 na hřišti, 12 celkem

2. Trenér

- 20 minut před začátkem utkání dá zapisovatelovi seznam jmen a čísel hráčů
- 10 minut před začátkem utkání svým podpisem potvrdí souhlas se jmény a čísly hráčů a s jmény trenérů, současně označí 5 hráčů, kteří nastoupí na začátek utkání,
- vede družstvo v průběhu utkání, může zůstat stát v průběhu utkání a vyžaduje oddechové časy.

3. Dresy

- stejné barvy, musí být vždy zastrčené do trenek během zápasu, povoleny jsou i kombinézy
- jakýkoliv nátělník pod dresem jen s lékařským povolením, bez lékařského povolení jen nátělník stejné barvy jako dres
- čísla na dresech : na zádech min. 20 cm, vepředu 10 cm, oboje 2 cm široké, čísla od 1 do 99
- tým musí mít minimálně dvě sady dresů, domácí tým světlé, hostující tmavé. Týmy se mohou domluvit.

4. Tři rozhodčí – dva rozhodčí

5. Začátek utkání

- obě dvě družstva musí mít na hřišti po 5 hráčích
- rozskok ve středovém kruhu
- alternativní držení míče

6. Hrací doba

2 poločasy, 4 čtvrtiny po 10 minutách (4x10 min.), prodloužení (X x5min.)

přestávka mezi čtvrtinami (1. a 2., 3. a 4.) a před každým prodloužením je 2 minuty, přestávka mezi poločasy je 15 minut.

7. Přestupky

x

chyby

Přerušný driblink

osobní

Kroky

družstva

24s

14s

technické

8s

nesportovní

5s

diskvalifikující

3s

Odkazy týkající se výuky basketbalu.

Basketbal A:

<http://www.fsps.muni.cz/impact/basketbal-a/>

Didaktika basketbalu a volejbalu:

<http://www.fsps.muni.cz/impact/didaktika-basketbalu-a-volejbalu/>

Specializace basketbalu I až III:

<http://www.fsps.muni.cz/impact/specializace-basketbal-1/>

<http://www.fsps.muni.cz/impact/specializace-basketbal-2/>

<http://www.fsps.muni.cz/impact/specializace-basketbal-3/>

Pravidla basketbalu:

<http://www.cbf.cz/files/80120YTJ.pdf>

<http://www.cbf.cz/files/80907MWQ.pdf>

<http://www.cbf.cz/files/80908ODJ.pdf>

<http://www.cbf.cz/files/84112NDg.pdf>

Odkazy na basketbal

<http://www.fibaeurope.com/default.asp>

<http://www.cbf.cz/>

<http://www.fiba.com/>

<http://www.fiba.com/basketballworldcup/2014>

<http://www.eurobasket.com/>

<http://espn.go.com/nba/>

<http://www.ncaa.com/sports/basketball-men/d1>